

Urban Protest. A Spatial Perspective on Kyiv, Minsk, and Moscow

Arve Hansen
Stuttgart: Ibidem Verlag 2021
281 sidor. ISBN 9783838214955

Recenserad av **Sofie Bedford** [PhD, forskare, IRES Institutet för Rysslands- och Eurasienstudier, Uppsala universitet, sofie.bedford@ires.uu.se]

De flesta massprotester sker i vad som kan kallas det »urbana offentliga rummet». Under proteströrelserna som utmynnade i de så kallade »färgrevolutionerna» och den »arabiska våren», likaväl som vid senare års folkresningar i bland annat Armenien och Belarus samlades människor på en central plats i stadsmiljö för att offentligt ge uttryck för sitt missnöje och kräva förändring. Just »rumsperspektivet» [*the spatial perspective*] är ingångspunkten i Arve Hansens mycket ambitiösa studie av hur massprotester påverkas av *var* de försiggår. Genom en analys av stora protestaktioner som utförts på Maidanorget i Kyiv (Euromaidan 2014), Oktobertorget och Självständighetstorget i Minsk (demonstrationer efter presidentvalen 2006 och 2010) och Bolotnajatorget i Moskva (Rörelsen för rättvisa val 2011–2012) utvecklar och testar Hansen en egen teoretisk modell för att kartlägga hur »rummets» egenskaper, i kombination med den politiska miljön i vilken protesterna sker, påverkar deras utveckling.

Eftersom boken är en reviderad version av Hansens doktorsavhandling ägnas ungefär hälften åt att presentera studiens bakgrund och underbygga det teoretiska ramverket. Som avhandling sett är studien nära nog exemplarisk. Varje steg i tanke- och beslutsprocessen som leder till formuleringen av syfte, forskningsfrågor, variabler och till sist modellen redogörs för i detalj. Alla val är noga förklarade och väl motiverade. En läsare som inte är opponent eller i betygsnämnden kan därför ibland känna att förloppet är alltför tillrättalagt. Inget i analysen är förvånande eftersom inget lämnas åt slumpen – det finns en förklaring eller motivering till allt.

©2022 Sofie Bedford. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: Bedford, S. (2022). *Urban protest. A spatial perspective on Kyiv, Minsk, and Moscow*. *Nordisk Østforum*, 36, 158–160. <https://doi.org/10.23865/noros.v36.3900>

Det råder ingen tvekan om att Hansen har identifierat en lucka i litteraturen. Eftersom »rumspektivet» tidigare inte fått mycket akademisk uppmärksamhet inom protestforskningen så kommer den modell han skapat troligen att vara väldigt användbar för dem som vill förstå hur en specifik plats bidrar till att möjliggöra eller begränsa protesters utveckling. Dessutom bidrar hans detaljerade och klarsynta beskrivningar av det »urbana rummet» i de tre fallstudierna till att stärka kunskapen om Kyiv, Minsk och Moskva ur ett geografiskt och historiskt perspektiv samt ger god insyn i ländernas politiska situationer.

Hansens ingående och färgstarka skildringar av de specifika platserna illustrerar mycket bra hur en plats fysiska egenskaper, hur den uppfattas av dem som använder den och dess funktion i stadsmiljön, gör avtryck på de protester som äger rum där. I boken finns också många foton, ofta tagna av författaren själv, som ger läsaren en bättre uppfattning om »rummet». Hade tryckkvaliteten på bilderna varit högre hade den effekten kunnat bli större. I vilket fall framgår tydligt att Hansen gjort gedigna undersökningar och är väl bekant med omgivningarna. Majdantorget i Kyiv framställs som en livlig och välbesökt mötespunkt i stadskärnan och en lämplig plats för massprotester på grund det strategiska och tillgängliga läget. Torget har därför blivit en symboliskt viktig arena där medborgarna regelbundet samlas för att uttrycka sitt missnöje med det politiska ledarskapet. Beskrivningarna av Bolotnajatorget i Moskva och Oktober- och Frihetstorgen i Minsk står i skarp kontrast till detta. De framställs som oattraktiva platser dit stadsborna inte kommer utan anledning – de senare till och med som ställen där det knappt finns skäl att någonsin befinna sig. Vidare begränsar deras läge och planlösningar möjligheterna för demonstranterna att stå emot eller fly från polisingripanden vilket gör dem opassande för massdemonstrationer.

Modellen som presenteras kopplar protesternas upprinnelse och utförande till »rummet» på ett övertygande sätt. De infogade kartorna och detaljerade beskrivningarna av exempelvis ingångarna och utgångarnas tillgänglighet gör det lätt att sätta sig in i protestmiljöns inverkan på demonstranternas aktiviteter och möjligheter. För mig är det problematiskt att författaren inte nöjde sig med detta utan också ville att modellen skulle *förklara* varför protesterna »lyckades» eller »misslyckades». Liksom i den tidigare forskningen kring färgrevolutionerna är det enda som räknas som framgång enligt modellen någon typ av politisk förändring på nationell nivå. Uttrycket framgång känns malplacerat eftersom vi idag vet att ingen institutionell förändring skett i flera av de så kallade framgångsrika fallen. Trots detta väljer Hansen ett perspektiv som framställer relationen mellan regimen och dem som utmanar den som ett nollsummespel där vinna eller försvinna är det enda som gäller. En sådan ansats ignorerar helt att revolutionära regimskiften är ett undantag. I de allra flesta fall är politisk förändring resultatet av en långvarig utveckling och även »misslyckade» massprotester kan bli startskottet för en förändringsprocess.

Oleg Žuravlev från den ryska forskargruppen PS-Lab har kallat protesterna som ordnades av Rörelsen för rättvisa val »epokgörande». Även om de inte förändrade

landets politiska styre så bidrog de till att deltagarna själva förändrades. De blev aktiva medborgare – vissa endast för ett kort tag, andra fortsatte sitt engagemang och startade lokala aktivistgrupper runt om i landet (Žuravlev, 2017, s. 130).¹ Jag blev således uppriktigt förvånad över att boken så krasst avfärdade proteströrelsen på Bolotnajatorget som misslyckad. En viktig anledning till att auktoritära regimer är så seglivade är att majoriteten av befolkningen »gillar» det odemokratiska läget. Därför är den spektakulära mobilisering av ett mycket stort antal tidigare apolitiska invånare som Rörelsen åstadkom betydelsefull – även om inga formella resultat uppnåddes. Likaså blir massprotesterna i samband med presidentvalet i Belarus 2020 enligt Hansens modell bara ytterligare en i raden av misslyckade demokratirevolutioner. Jag, och flera med mig, instämmer inte utan insisterar på att den folkliga resningens storlek och karaktär visar att den grundläggande dynamiken mellan de politiska ledarna och samhället håller på att förändras. Resultatet kommer vi att se först senare.

Oavsett så har Hansen skrivit en föredömlig avhandling. Jag ser fram emot att se mer av hans forskning. Eftersom *var* protesterna ägde rum var så annorlunda 2020 i Belarus, jämfört med de demonstrationer Hansen studerat, så skulle det till exempel vara väldigt spännande att få veta mer om »rummets» påverkan i detta fall. Då jag upplevde att modellens strävan efter kausalitet tog fokus från »rumspektivet» skulle jag dock föredra om tonvikten låg på att förstå snarare än att förklara.

¹ Žuravlev, O. (2017). Vad blev kvar av Bolotnajatorget? En ny start för den lokala aktivismen i Ryssland. *Arkiv. Tidskrift för samhällsanalys*, 7, 129–164.